

Uitleg 30 oktober 2022

Lieve mensen,
gemeente van onze Heer Jezus Christus,

Twee jaar lang worstelden we met het coronavirus, moesten we maatregelen nemen om te voorkomen dat mensen besmet zouden raken, en mogelijk zelfs zouden overlijden. Ondertussen lijkt dat alweer heel lang geleden, ook omdat daarna een ander drama onze gedachten in beslag nam, de oorlog in Oekraïne. Het 'nooit meer oorlog' van de tijd vlak na de Tweede Wereldoorlog, lijkt niet meer op te gaan. Als iemand dat wil, valt hij een land binnen en richt daar de verschrikkelijkste verwoestingen aan, zomaar. Ondertussen schieten zijn soldaten pardoes mensen dood, sterker nog, zij verkrachten meisjes en vrouwen en richten ongestraft dood en verwoesting aan. Wie had dat gedacht! Het leek na de Wende van 1989 toen het ijzeren gordijn opening onvoorstelbaar geworden. En nu staan we er weer midden in, alsof er niets gebeurd is, niets veranderd.

Maar er is wel wat veranderd. Sterker nog, na de Tweede Wereldoorlog hebben vele mensen hun uiterste best gedaan om een nieuwe oorlog te voorkomen. De Verenigde Naties werd opgericht, de Europese Unie en heel wat andere internationale organisaties om er maar voor te zorgen dat mensen uit verschillende landen met elkaar in contact zouden blijven komen en zo de kans op een nieuwe oorlog zouden wegnemen. Het grootse plan van de Fransman Robert Schuman om de Franse en de Duitse steenkolen- en staalindustrie zo met elkaar te verbinden en te vervlechten dat er te veel verloren zou gaan als ze weer tegen elkaar een oorlog zouden beginnen. Sommigen hoopten later hetzelfde te bereiken via het afnemen van gas van Rusland. Het ene heeft gewerkt, het andere niet.

Ondertussen is er altijd wel geweld geweest, zelfs hier en daar een oorlog, of verschrikkelijke moordpartijen. We weten de namen wel. Korea, Cambodja, Rwanda, het Midden-Oosten, Joegoslavië. Maar ergens hadden we toen het gevoel dat het wel goed zou komen, maar dan moesten we wel ons best doen. Ja, we moesten ons best doen!

Het is tijd om stil te staan bij de Bijbel. En dan wil ik vandaag vooral stilstaan bij die heel bekende zegenspreuk waarvan nota bene het laatste woordje 'vrede' is, 'sjaloom' in het Hebreeuws. Wat zouden we daar nu veel voor geven, voor die vrede! Maar die is er nu niet.

Deze spreuk is heel zorgvuldig opgebouwd. Hij bestaat, zoals jullie misschien hebben kunnen zien, uit drie zinnen. In het Hebreeuws, de taal waarin deze zegenspreuk voor het eerst werd opgeschreven, is elke zin weer een beetje langer dan de vorige. De eerste zin bestaat namelijk uit drie woorden, de tweede uit vijf en de derde uit zeven. Het begint dus heel kernachtig. En vervolgens wordt wat daar is ge-zegd wijder, en verder uitgewerkt.

Waar begint het mee? Wat zijn die eerste drie woorden? Dat zijn de naam van God en de woorden zegenen en beschermen. Over die naam kom ik later terug. Wat is zegenen? 'Goede woorden spreken', vertaalde de oude Latijnse Vulgata-vertaling. Hoe moet je je dat voorstellen? Heel simpel. Twee mensen komen elkaar tegen en zeggen elkaar goede dag. Ze wensen elkaar iets goeds. Daar begint het mee. Ze schelden elkaar niet uit, ze gooien geen stenen naar elkaar. Ze wensen elkaar een goede dag. Dat is, hoe je het wendt of keert, een opening, een begin waaruit een vriendelijk contact kan ontstaan. Het hoeft niet, maar het maakt de onderlinge stemming er wel beter op: gewoon 'goede dingen

zeggen'. Ik weet het ook wel uit een situatie waarin twee mensen ruzie hebben en elkaar verrot schelden. 'Probeer nu eens iets aardigs over die ander te zeggen,' zeg ik dan, 'Wat voor goede eigenschappen heeft zij, heeft hij?' Het kan helpen. Het kan een goed begin zijn.

Nu het tweede woord: beschermen. Wat is beschermen? Is dat niet ervoor zorgen dat de ander geen kwaad wordt gedaan, dat die ander zich veilig mag weten? Naast de ander gaan staan en samen het kwaad tegemoet treden.

Zo begint het. Nu de tweede regel. In die tweede regel staat weer die naam waar ik straks op terug kom, maar daarin gaat het opeens ook over een gezicht. Iemand kijkt naar je. Dat gezicht straalt, staat er. Het geeft licht. Dat voorspelt veel goeds. Het zegt dat hij blij met je is. En dat wordt dan nog eens onderstreept door het andere woord: hij zal je genadig zijn. Hij heeft het goede met je voor. Daarmee komt er iets van warmte in deze spreuk. Het is niet alleen meer goede woorden spreken en beschermen. Nee, er kijkt iemand naar je en is vriendelijk voor je.

In de derde regel komt weer de naam voor. En weer dat gezicht. Maar nu staat er dat het gezicht zich naar je toekeert. Het kijkt niet meer naar je – ook mooi, maar nu kijkt het je aan. Het kijkt je in de ogen, zoekt echt contact met je. Het gaat in deze derde regel dus helemaal echt om jou. En, wordt er vervolgens gezegd, hij zal je vrede geven. En dan niet gewoon vrede in de zin van dat de wapens zwijgen, hoewel we dat al prachtig zouden vinden vandaag. Nee, het gaat om sjaloom. Dat is de vrede uit Psalm 72: 'De bergen zullen vrede dragen en de heuvels heilig recht.' Het is de vrede waarin alle mensen tot hun recht komen. Het is de vrede waarin voor alle mensen de ruimte is te zijn wie ze zijn. Maar wel vrede met rechtvaardigheid dus en daarmee niet de vrede waarin de ene mens de baas speelt over de andere mens.

Dit zijn allemaal prachtige woorden, woorden waarvoor velen lange jaren hard hebben gewerkt. Ik noemde net een aantal grote organisaties. Maar ik denk ook aan de mensen die vrede brengen op hun werk, hier in het Gooi, in de kerk, of gewoon thuis.

Ook daar hebben talloze mensen hard aan gewerkt. Maar nu moet ik opeens denken aan een begrafenis die ik ooit bijwoonde in Voorschoten. Het was in de begrafenisdienst van een oudere vrouw voor wie ik veel respect had, en velen in het dorp met mij. Opeens zei degene die over haar leven vertelde dat ze het altijd een geschenk had gevonden dat toen haar kinderen en kleinkinderen ouder werden, ze altijd goed met elkaar hadden kunnen opschieten. Dat was een geschenk geweest dus. Iets waarvoor ze zich als moeder en grootmoeder natuurlijk flink had ingezet. Maar dat het zou lukken, besepte ze, had ze niet in de hand. Vrede is een geschenk.

En kijk nu nog eens naar de zegenbede waar het vandaag over gaat, die bede die eindigt met het woordje sjaloom, met vrede. Die bede is een wens, schreef iemand. Die bede krijg je over je uitgesproken. Je ontvangt hem dus. Ook de vrede, ook de sjaloom van deze zegenbede is daarmee een geschenk. Je kunt nog zo je best doen voor vrede, als de vrede neerdaalt, werkelijkheid wordt is dat een groot cadeau. Je hebt het niet zelf in de hand, omdat het iets is dat pas lukt als de ander mee wil doen. Als het zover komt, geven we elkaar vrede.

Dat zal niet meevallen. En dat weten we ook wel. Wij mensen zijn niet allemaal zo vreedzaam. Integendeel. Maar we kunnen beginnen met het elkaar toe te wensen. Het begon immers met 'goede woorden spreken'.

Toch keer ik nog een keer terug naar die zegenbede. Ook daarin is de vrede een geschenk, een wens uit de mond van de priester. Een vrome wens, zou je gaan denken.

Hij komt immers uit de mond van een zeer religieus persoon. De andere betekenis van de uitdrukking 'vrome wens' is dat het wel wordt gezegd, maar dat het geen werkelijkheid wordt: het wordt geen vrede. Tot je beseft dat die priester het niet over zichzelf heeft. Hij spreekt immers ook driemaal de naam van God uit, de naam die de Nederlandse Joden in hun Bijbel vertalen met Eeuwige. Wij kennen de vertaling Heer of Heere. De hindoes spreken liever over het goddelijke, wij hier spreken vaak met de Joden en de moslims over God. En dan gaat het over hem die alle verstand te boven gaat – daarom noemt Paulus vrede iets dat alle verstand te boven gaat.

Bij die naam hoort wel een verhaal. Velen van ons kennen het ook wel. Het verhaal van het braambos, waar Mozes geroepen werd naar zijn volk terug te keren en een uittocht te beginnen, uit de slavernij, op weg naar het beloofde land, waar sjaloom zal zijn. Het werd een lange weg en het ging ook niet allemaal zoals iedereen het graag had gewild. Maar ze kwamen er wel, want hoorde Mozes: de naam betekent 'Ik ben', 'Ik ben die Ik ben': ik blijf jullie trouw. Of: 'Ik ben die Ik ben voor jullie.

De vrede die alle verstand te boven gaat, is een geschenk dat we elkaar kunnen geven, maar zeggen we hier: we krijgen die vrede ook van Hem die ons draagt, die vrede wil, rechtvaardigheid, liefde en die duizenden mensen geïnspireerd heeft in zijn spoor verder te gaan: Mahatma Gandhi, Martin Luther King en vele anderen. Zeker, ik weet ook van patriarch Kyril van Moskou. Die andere gelovigen zijn er ook altijd geweest, die religie gebruiken als rechtvaardiging om oorlog te voeren. Maar wie het spoor gaat van de echt groten, van Jezus bijvoorbeeld – maar je mag hier van mij ook Boeddha noemen, weet dat het gaat om vrede. Vrede als geschenk van de Eeuwige – drie keer komt zijn naam in deze spreuk voor – de Eeuwige, die iedereen wil inspireren, doorzettingsvermogen wil geven, de kracht om het vol te houden en niet de moed te verliezen.

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Een preek van ds. F. L. Bakker